

Lausunto

01.06.2026

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf tackar för möjligheten att ge sitt utlåtande och motsätter sig propositionen i sin helhet. Att hela examina i framtiden skall kunna avläggas genom avgiftsbelagd öppen högskoleundervisning innebär inte enbart en teknisk justering, utan snarare en strukturell omläggning där betalningsförmåga får en helt ny betydelse för vägen till examen. Detta strider helt och hållet mot den norm som hittills varit grunden för det finländska utbildningssystemet: att examensutbildning i första hand skall vara avgiftsfri och att inträde avgörs genom antagningsförfaranden, inte genom köpkraft.

Propositionens föreslagna modell minskar på jämlikheten i systemet, delar upp studerande i två separata fack samt riskerar föra utbildningssystemet mot ett håll där högskoleexamen baserar sig mer på köpkraft än kunnande. Reformen är även dåligt anpassad till regeringens mål om att höja unga vuxnas utbildningsnivå, eftersom målgruppen enligt propositionen är sådana vuxna som redan har en examen och befinner sig i arbetslivet. FSS önskar att den sällsynt oändamålsenliga propositionen annulleras helt och hållet.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Målet att höja utbildningsnivån är välmotiverat och bör fortsättningsvis prioriteras. Tyvärr kan propositionen inte antas främja detta mål. Eftersom propositionen beskriver den huvudsakliga målgruppen som vuxna i arbetslivet och personer som redan har en examen, gynnar förändringen inte målet om att höja utbildningsnivån bland unga. Som propositionen konstaterar låg Finlands andel högskoleutbildade 25-34 åringar år 2024 på 39 procent, vilket ligger under OECD-genomsnittet på 48%. En annan OECD-analys (OECD Economic Surveys: Finland 2025) visar samtidigt att real offentlig finansiering av högre utbildning endast ökade med 15 procent i Finland mellan år 2000 och 2020, medan OECD-medianen låg på 58 procent. Den verkliga utmaningen för att höja

utbildningsnivån kan således antas vara långvarigt svag finansieringsutveckling, snarare än bristen på en avgiftsbelagd väg till examen.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

I första hand bör de föreslagna bestämmelserna inte träda i kraft. Bestämmelserna gör det möjligt att ordna öppen examen med krav på samma examensinnehåll som avgiftsfri utbildning, men utan ett egentligt antagningsförfarande samt utan studerandestatus och rättighet till studiestöd för den studerande. Det är problematiskt att antagningen i praktiken ersätts av anmälan, språkkrav och betalningsförmåga. Propositionen säger uttryckligen att utbildningen i regel ska vara öppen för alla, och att det inte är de normala reglerna om urval och mottagande av studieplats som ska gälla. Samtidigt konstaterar propositionen att betalningsförmåga de facto blir ett kriterium för genomförande av öppen examen. Öppen examen är alltså öppen för alla, förutsatt att de befinner sig i en stark socioekonomisk ställning. Med andra ord är öppen examen i praktiken inte öppen för de som inte har möjlighet att betala.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

De föreslagna förändringarna i 36 b § i lagförslag 1 samt 28 b § i lagförslag 2 är inte ändamålsenliga. Om en person kan ta emot en studieplats och avlägga examen vid öppen högskola, men ändå behålla sin status som förstagångssökande i den gemensamma ansökan, undermineras förstagångskvotens legitimitet. Om en studerande som har avlagt en magisterexamen vid öppen högskola fortfarande anses vara en förstagångssökande, har de verkliga förstagångssökandena minskade möjligheter att bli antagna. Ifall förslaget om examen vid öppen högskola förverkligas, är det av yttersta vikt att statusen som förstagångssökande fortsättningsvis enbart gäller dem som verkligen är förstagångssökande, och därmed inte dem som har inlett en examen vid öppen högskola.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Om examensstuderande vid öppen högskola inte har rätt till studiestöd, blir den öppna högskoleexamen i praktiken endast tillgänglig för dem som har tillräckliga medel för att finansiera både examensavgifter och levnadskostnader på egen hand. Detta gynnar inte jämlikheten eller tillgängligheten i utbildningssystemet. Att dela upp studerande i två olika fack är dessutom problematiskt.

Om de å andra sidan omfattas av studiestödet, försvinner ett av propositionens huvudsakliga argument; att modellen ska utvidga examensutbudet utan offentlig finansiering. Det blir således en konflikt med hela reformens syfte.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

De som studerar för en examen vid en öppen högskola bör omfattas av studerandehälsovården. Att skapa två olika grupper av studerande, med olika rätt till hälsovård och studiestöd, trots att de studerar i samma miljö och med samma examenskrav är inte hållbart.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Konsekvensbedömningarna är otillräckliga. Det saknas en trovärdig analys av efterfrågan, särskilt eftersom propositionen konstaterar att målgruppen främst består av vuxna i arbetslivet men diskuterar konsekvenserna som om fråga främst vore om unga sökande. Det saknas även en tillräcklig bedömning av effekterna på jämlikhet, socioekonomisk bakgrund och faktisk tillgänglighet. De utbildningskvalitativa konsekvenserna på den öppna högskoleutbildningens nuvarande verksamhet och på resursprioritering är endast ytligt behandlade. Konsekvenserna för den redan verkande öppna högskoleutbildningen är sannolikt större än propositionen antar. Den nuvarande öppna högskolan består av större volymer av lågintensiva studier, reglerade avgifter och ett syfte att fungera som en förberedande inkörspport till högskolorna. Om samma kurser kan säljas dyrt som del av en examen ökar incitamenten att minska tillgången till de kurser som redan ordnas.

Vår bedömning av konsekvenserna för jämlikhet är att reformen sannolikt skulle samla en överrepresentation av ekonomiskt starka hushåll, personer med finansiering av arbetsgivaren samt personer som redan har en högskoleexamen. Propositionen identifierar att låginkomsttagare har svårare att finansiera utbildningen. Statistiken visar att år 2023 hade 62 procent av finländska 25-34-åringar med högskoleutbildning minst en förälder med högskoleutbildning (Education at a Glance 2025: Finland). Enligt samma källa låg deltagande i utbildning år 2023 på 80 procent bland vuxna med hög litteracitet, medan motsvarande siffra bland vuxna med låg litteracitet endast låg på 25 procent. Detta tyder på att utbildning mot betalning i hög grad kan antas användas av redan resursstarka grupper, och således öka klyftorna i samhället.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

FSS motsätter sig den föreslagna tidpunkten för ikraftträdande 1.8.2028, främst eftersom propositionen i sin helhet bör annulleras. Tidpunkten är dessutom för tidig med tanke på reformens omfattning, komplexitet och effekt på utbildningssystemet.

Muut huomiot ja näkökohdat

Propositionen är och bör ses som ett struktursskifte. Förändringarna skulle vara ett steg mot att drastiskt förändra den finländska utbildningen mot ett mer kommersiellt och avgiftsbelagt system. Grundpelare som lika möjligheter och avgiftsfrihet skulle undermineras, och socioekonomiska faktorer skulle spela en allt större roll gällande möjligheterna för individen. Samhällsklyftorna kan antas öka på sikt om vi går mot ett sådant system.

von Kraemer Melina
Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf

Blomfelt Simon
Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf